

Nr 2.

Utlåtande i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

För den enligt § 42 mom. 2 riksdagsordningen lagutskott åliggande granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning ha båda kamrarna till lagutskott hänvisat militieombudsmannens vid innevarande riksdag avgivna berättelse angående militieombudsmansämbetets förvaltning under år 1949.

Första lagutskottet, som verkställt granskningen, har för ifrågavarande ändamål från militieombudsmansexpeditionen mottagit dels de diarier, vilka år 1949 förts i nämnda expedition, dels protokoll över militieombudsmannens inspektioner under året, dels ock expeditionens registratur för samma år. Därjämte ha på särskild begäran handlingarna rörande vissa av militieombudsmannen handlagda ärenden hållits utskottet till handa.

Över den numera fullbordade granskningen får utskottet härmed avgiva utlåtande.

I ämbetsberättelsen meddelas till en början, att militieombudsmannen Erik Anton Wilhelmsson begagnat sig av semester under tiderna den 25 juli—den 24 augusti och den 21—den 23 november 1949. Under nämnda tider har militieombudsmannens av riksdagen utsedde ställföreträdare hovrättsrådet Karl Hugo Henkow förestått militieombudsmansämbetet. Med stöd av bestämmelserna i 17 § andra stycket i instruktionen har militieombudsmannen uppdragit åt Henkow att från och med den 16 maj till och med den 4 juni, den 16 juni, den 3 oktober samt från och med den 7 till och med den 14 november 1949 förrätta de å militieombudsmansämbetet ankommande göromålen med undantag av vissa ärenden. Under sistnämnda tider har militieombudsmannen handlagt följande ärenden, nämligen d.nr 64/1948 angående inskränkning i rätten att å vissa militära fritidslokaler framlägga tryckta skrifter samt d.nr 95 och 165/1949 angående vissa förhållanden å kryssaren Gotland under dess vinterexpedition 1948—1949.

Inspektionsresor ha av militieombudsmannen företagits till Stockholms, Malmöhus, Kristianstads, Västerbottens, Kalmar, Kronobergs och Södermanlands län, varjämte militieombudsmannen inspekterat ett truppförband och vissa försvarsanstalter i Stockholm med omnejd.

Vid inspektionerna har militieombudsmannen i regel biträtts av byråchefen och byråintendenten vid militieombudsmansexpeditionen, en intendentursakkunnig officer samt i vissa fall därjämte en tygsakkunnig officer. För att möjliggöra för byråchefen att vid inspektionerna huvudsakligen

ägna uppmärksamhet åt tillämpningen av den nya krigslagstiftningen har militieombudsmannen vid inspektionsresorna även åtföljts av annan å militieombudsmansexpeditionen tjänstgörande jurist, vilken verkställt granskning av handlingar som ha avseende å den äldre krigslagstiftningen. Vid inspektionen av truppförband har uppmärksamhet ägnats åt vårderna av byggnader och materiel, åt hygieniska förhållanden och utspisning samt åt socialvårderna. Arrestlokalerna ha härvid även besökts. Tillika ha granskats handlingar rörande upphandling och redovisning av materiel av olika slag även som marketenterirörelser. Militieombudsmannens besök vid domstolar och hos åklagarmyndigheter ha avsett inspektion av handläggningen av militära mål. I fråga om de judiciella handlingarna vid förbanden har granskning skett såväl av krigsrättsprotokoll och övriga handlingar, vilka ha avseende å den före den 1 januari 1949 gällande krigslagstiftningen, som av handlingar å hithörande områden som upprättats i enlighet med den från och med sistnämnda dag gällande nya militära straff- och processlagstiftningen samt därtill anknyttande föreskrifter. Med anledning av iakttagelser som härvid gjorts angående tillämpningen av den nya lagstiftningen har i betydande omfattning muntligen lämnats råd och anvisningar angående den rätta innebörden av olika hithörande bestämmelser. Då det expeditionella handhavandet vid förbanden av de judiciella ärendena i stor utsträckning är baserat på ett system av utarbetade blankettformulär har militieombudsmannen även ansett det angeläget att ägna uppmärksamhet häråt.

För att verkställa granskning av vederbörande förbands judiciella handlingar i vad de avse tillämpningen av den från och med den 1 januari 1949 gällande nya krigslagstiftningen har byråchefen vid militieombudsmansexpeditionen på militieombudsmannens uppdrag besökt vissa truppförband m. m.

Över de under år 1949 handlagda ärendena lämnas i ämbetsberättelsen följande översikt:

»På sätt militieombudsmannens ämbetsberättelse till 1949 års lagtima riksdag utvisar kvarstodo vid början av år 1949 från år 1948 balanserade ärenden till ett antal av 150

Under år 1949 tillkommo ärenden till följande antal:
enligt allmänna diariet 740
enligt diariet över hemliga ärenden 19

Sammanlagda antalet ärenden, som förelegat under år 1949, utgör alltså 909

De ärenden, som tillkommit under år 1949, utgöras av:
ärenden inkomna från myndighet 38
klagomål eller framställning från enskilda 85
ärenden uppkomna under inspektioner eller eljest vid militieombudsmannen åliggande granskning 624
militieombudsmannens organisations- och förvaltningsärenden m. m. 12

Summa 759.

Av de från år 1948 balanserade 150 ärendena ha 42 utgjorts av klagomål eller framställningar från enskilda samt 96 av ärenden, som uppkommit under inspektioner eller eljest vid militieombudsmannen åliggande granskning. Ett ärende tillhörde gruppen »militieombudsmannens organisations- och förvaltningsärenden m. m.». 11 ärenden hade inkommit från myndighet.

Till behandling under år 1949 ha alltså förelegat 49 ärenden, som inkommit från myndighet, 127 klagomål eller framställningar från enskilda, 720 ärenden, som uppkommit under inspektioner eller eljest vid militieombudsmannen åliggande granskning, samt 13 organisations- och förvaltningsärenden m. m., tillhoppa 909 ärenden.

Av dessa ärenden ha	
till annan myndighet hänvisats	9
utan åtgärd avskrivits	45
på grund av återkallelse avskrivits	2
efter vederbörandes hörande eller eljest verkställd utredning avskrivits	500
på grund av att klagande erhållit gottgörelse eller rättelse eljest vunnits blivit avskrivna	126
föranlett åtal eller därmed jämförlig åtgärd (varav 2 icke avslutats) ..	14
föranlett framställning till Konungen eller till departementschef (varav 8 icke avslutats)	12
föranlett annan åtgärd	24
och äro vid 1949 års utgång	
under utredning	139
på militieombudsmannens prövning beroende (utom ovannämnda 2 + 8 icke avslutade ärenden)	38
	Summa 909.

Av hela antalet under år 1949 till behandling föreliggande ärenden (909) ha under året slutbehandlats 722 medan till följande år balanserats 187.

Av de anhängiggjorda åtalen (därmed jämförliga ärenden) voro vid 1949 års början ännu icke slutligt prövade	5
anhängiggjordes under år 1949	11
	Summa 16.

Av dessa åtal	
ha under året slutligen avgjorts	15
äro vid årets slut på prövning beroende	1
	Summa 16.»

Ämbetsberättelsen upptager vidare såsom bilagor:
redogörelse för anhängiggjorda åtal och därmed jämförliga åtgärder,

redogörelse för vissa ärenden, som icke föranlett åtal eller därmed jämförlig åtgärd,

redogörelse för vissa framställningar, som av militieombudsmannen gjorts till Konungen, samt

redogörelse för yttranden, som av militieombudsmannen avgivits till Konungen samt till vissa riksdagens utskott.

I avdelningen »vissa ärenden som icke föranlett åtal eller därmed jämförlig åtgärd» ha i huvudsak medtagits sådana ärenden, vilka på grund av de däri föreliggande spörsmålen ansetts ha intresse utöver de enskilda fallen.

I redogörelsen för framställningar till Konungen omförmälas fyra av militieombudsmannen till Konungen avlätna skrivelser, nämligen

den 17 december 1948 rörande fråga om meddelande av tillrättavisning för förseelser i tjänsten av vapenfria värnpliktiga, som icke stå under militärt befäl;

den 11 juli 1949 angående fullgörande av anmälningsskyldighet jämlikt 54 § andra stycket kungörelsen den 19 november 1948 angående den militära rättsvården;

den 24 november 1949 rörande fråga om inställande vid vederbörande förband av jämlikt hämtningskungörelsen efterspanad värnpliktig vars tjänstgöringsskyldighet upphört;

den 1 december 1949 rörande fråga om meddelande av föreskrifter om skyldighet för dagbefäl, att mottaga fullföljdsinlägga i vissa militära mål.

Två av militieombudsmannen i anledning av remisser till Konungen avgivna yttranden återgivas, nämligen

den 26 januari 1949 i anledning av remiss av framställning angående medverkan av militär personal för genomförande av vissa tävlingar;

den 30 september 1949 i anledning av remiss av betänkande rörande gallring av handlingar hos vissa av försvarets myndigheter.

Därjämte återgivas tre av militieombudsmannen i anledning av remisser till vissa riksdagens utskott avgivna yttranden, nämligen

den 28 februari 1949 till statsutskottet angående militieombudsmannens kontroll över försvarets ekonomiska förvaltning;

den 28 februari 1949 till första lagutskottet angående ändringar i instruktionen för militieombudsmannen;

den 23 mars 1949 till bankoutskottet angående upprättande av sakregister över militieombudsmannens ämbetsberättelser.

Utskottet. Vid granskningen av protokollen över militieombudsmannens inspektionsresor under år 1949 har utskottet iakttagit, att militieombudsmannen ägnat stor uppmärksamhet åt det sätt varpå den vid årsskiftet 1948/49 ikraftträdde nya militära straff- och processlagstiftningen kommit i tillämpning. Militieombudsmannen har därvid funnit anledning till åtskilliga påpekanden och uttalanden rörande de nya lagreglernas innebörd. Då dessa yttranden mestadels ha betydelse även utöver de särskilda fallen,

skulle det enligt utskottets mening vara till stort gagn om de bringades till mera allmän kännedom. I justitieombudsmannens två senaste ämbetsberättelser har funnits intagen en avdelning, »Anmärkningar angående lagskipningen m. m.», vari justitieombudsmannen sammanställt vissa av honom, huvudsakligen vid inspektioner gjorda iakttagelser och uttalanden. I sitt utlåtande nr 3 till 1949 års riksdag framhöll utskottet, att de påpekanden, som justitieombudsmannen i denna form gjorde rörande skilda rättsliga och praktiska spörsmål, enligt utskottets uppfattning kunde förväntas bliva till god vägledning icke minst vid tillämpning av nyare lagstiftning inom olika rättsområden. Militieombudsmannens iakttagelser och uttalanden rörande den militära rättsvårdens handhavande synas kunna sammanställas på ett motsvarande sätt.

I en vid 1949 års riksdag i andra kammaren väckt motion, nr 197, hemställdes att riksdagen måtte uppdraga åt justitie- och militieombudsmännen att låta upprätta sakregister över avgivna ämbetsberättelser samt att riksdagen måtte ställa härför erforderliga medel till förfogande. I sitt av riksdagen godkända utlåtande, nr 31, över motionen yttrade bankoutskottet att det funnit sig icke då böra tillstyrka åtgärd i motionens syfte. Det torde emellertid — yttrade bankoutskottet vidare — få förutsättas att justitie- och militieombudsmännen ägnade frågan fortsatt uppmärksamhet.

I militieombudsmannens ämbetsberättelser avhandlas årligen ett stort antal spörsmål av betydelse för det praktiska rättslivet. De av militieombudsmännen därvid gjorda uttalandena äro av stort värde som vägledning för de befattningshavare som ha att syssla med hithörande frågor. Den praktiska användbarheten av ämbetsberättelserna skulle emellertid i hög grad ökas om de försåges med sakregister. Enligt första lagutskottets mening skulle det därför vara av stort värde om militieombudsmannen vid sin årliga ämbetsberättelse fogade ett sakregister över berättelsens innehåll. Genom en sådan åtgärd, som icke behöfve draga nämnvärd kostnad, skulle erfarenheter kunna vinnas för bedömande av frågan huruvida ett sammanfattande register för ett större antal år borde uppläggas. Arbetet på ett sådant sammanfattande register skulle även underlättas om årliga sakregister upprättades.

Vid den granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning, som utskottet grundlagsenligt förehåft, har icke någon anledning till anmärkning förekommit, vilket utskottet härmed för riksdagen
anmäler.

Stockholm den 7 februari 1950.

På första lagutskottets vägnar:

VERNER HEDLUND.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Ahlqvist, Lundgren, Lindblom, Lindgren, Fritiof Karlsson och Englund;

från andra kammaren: herrar Hedlund i Östersund, Olsson i Mellerud, Johnsson i Stockholm, fröken Öberg, herr Hedqvist och herr Andersson i Björkäng.
